

ЗАВРШНЕ ОПЕРАЦИЈЕ ЗА ОСЛОБОЂЕЊЕ ЈУГОСЛАВИЈЕ

Форсирање Драве у пролеће 1945.

Крајем зиме и почетком пролећа Југоеловенка армија је припремала офанзиву за коначно ослобођење земље. Према општем плану Генералштаба, 3. армија је имала задатак да главним снагама форсира Драву код Валпова, пресече пут Осијек — Нашице, ослободи Осијек и ухвати везу са помоћним снагама које ће нападати из рејона Даља, а затим усмери дејство на југ.

У вези са форсирањем Драве, штаб 3. армије 10. априла наредио је:¹⁵⁴

„Шеснаеста дивизија, ојачана са две чете инжењерије, четири понтона, 15 гумених чамаца, 43 дрвена чамца и једним ванбродским мотором „Ковач“, форсираће Драву на Гатском риду и у рејону коте 89 (код капеле Св. Ана) да заузме Би-стрице и Белишће, овлада Валповом и пресече комуникацију Осијек—Нашице.“

Батаљони 4. бригаде заузели су следећи распоред: 3. батаљон од коте 89 до Драве; 2. батаљон од левог крила 3. батаљона па низводно до коте 89 (код Св. Ане); 1. батаљон једном четом на ади испред положаја 2. батаљона, а друге две на насипу код Лимпуса и Бањева (бригадна резерва), штаб бригаде на Медровицу (к. 89), а остали делови бригаде у Торјанцима.

Другог априла око 1 час непријатељ је, ради насилног извиђаша, пребацио на аду једно 15—20 људи,

¹⁵⁴ ВИИ, бр. рег. 40 1, к. 952.

који су се после полчасовне борбе повукли. Одбила их је 3. чета. Том приликом непријатељ је имао 1 мртвог и 4 рањена, а запленили су му 1 аутоматска пушка и 1 аутомат. Сопствени губици: 1 рањен и 1 нестао.

До 5. априла у распореду јединица није било промена. Повремено је долазило само до обостраног узнемиравања пушчаном и митраљеском ватром. Међутим, 5. априла, између 18 и 20 часова, по наређешу штаба 16. дивизије, 4. бригаду сменила је 2. бригада. Четврта бригада је померена да би се 1. и 2. бригада припремиле за форсираше Драве, а задатак јој је да као дивизијска резерва држи широк фронт, спремна да потпомогне проширење мостобрана, а у случају неуспеха форсираша да прихвати 1. и 2. бригаду. Бригада се 6. и 7. априла преформирала у духу нове формације.

До краја марта 1945. године, у духу јединствене формације Југословенске армије, 16. дивизија је расформирала 15. бригаду („Петефи“), а све бригаде четвртог батаљона. Тада је формирана чета аутоматичара. ЈБудство четвртих батаљона и око 300 Мађара из 15. бригаде распоређени су 17. априла у јединице бригаде.

Штаб дивизије наредио је 4. бригади 8. априла да смени са положаја на Драви 2. бригаду и запоседне леву обалу реке. За извршеше тога задатка припреме су изведене још у току дана, а смена између 18 и 20 часова. Том приликом је 1. батаљон запосео положај на левој обали Драве од коте 89 па низводно до у висину коте 90 (у источном крају Торјанског рида); 2. батаљон, надовезујући се на лево крило 1. батаљона, поставио се низводно од пута који кроз Бистрански луг води на Драву; 3. батаљон заузео је положај од левог крила 2. батаљона и низводно од Вучјег топоља (искључно), везујући се улево са јединицама 36. дивизије. Штаб бригаде је смештен у шумарској кући код коте 91. Испред 16. дивизије налазили су се: делови 11. пука 11. пољске ваздухопловне дивизије (на положају у региону Бистринац — Белишће); 1 усташки батаљон (600) и око 1.000 војника 1. козачке дивизије. Од укупно 2.000 непријатељских војника пред 4. бригадом је било око 600 — из 11. дивизије.

Април 1945: штаб 3. батаљона са командантом Момчилом
 Пантелић и политичким комесаром Савом Савићем Полетарцем,
 пред форсирање Драве.

У току 9. априла долазило је само до обоетраног узнемиравања пушчаном и митраљеском ватром, с тим што су наши авиони (по 4 у неколико наврата — 10 до 20 минута) митраљирали непријатељске положаје. На сектору 2. батаљона примећена су 10. априла у селу Белишће 7 камиона, па је и на њих отворена ватра из противтенковских топова 45 мм и противтенковских пушака; тада су погинула 3 непријатељска војника, 6 их је рашено, а оштећена су 3 камиона.

Непријатељ је последних дана знатно ослабио своје снаге на сремском и славонском фронту, јер се почео повлачити ка Загребу (снаге 11. дивизије и 15. козачког корпуса са сектора Осијек — Д. Михаљец, снаге на самој Драви нису повучене). На тај начин су створени повољни услови за успешну офанзиву. У вези са тим 16. дивизија је ноћу 11/12. априла, у склопу опште офанзиве 3. армије, форсирала Драву на простору Гатског рида.

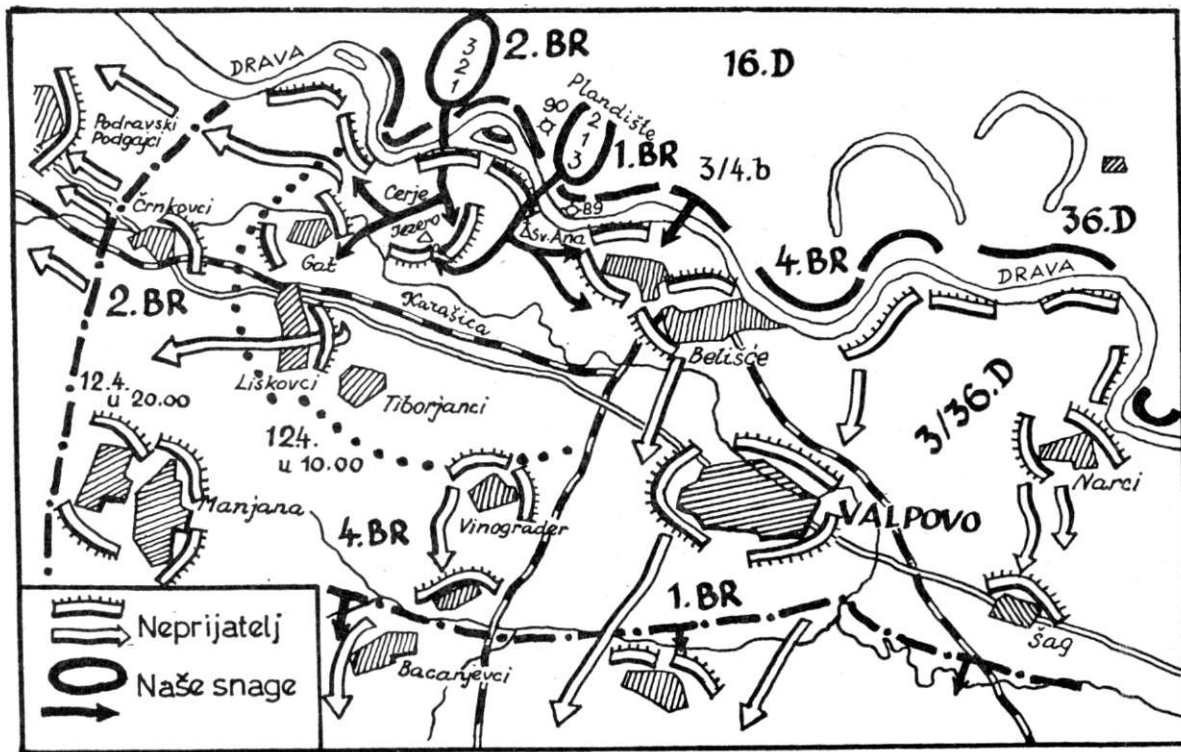
У оквиру 16. дивизије 4. бригада је заузела елелећи распоред: 1. батаљон се по паду мрака 11. априла поставио западно од аде на левој обали Драве (лево и десно од места предвиђеног за прелаз 2. бригаде), са задатком да ватром помаже 2. бригаду, а потом пређе Драву на истом месту и усмери свој покрет ка тригонометру 101; 2. батаљон се поетавио источно од аде (лево и десно од места прелаза 1. бригаде), са задатком да ватром из тешких пешадијских оруђа помаже форсираше и даљи покрет 1. бригаде; 3. батаљон на левој обали наспрам села Бистринци и Белишће, са задатком да ватром аутоматских оруђа, бацачима и противтенковским топовима потпомогне ослобођеше ових села.

Тачно у 23 часа 11. априла 1. и 2. бригада почеле су форсираше Драве¹⁵⁵ без претходне артиљеријске припреме, чиме је постигнуто потпуно изненађење, тако да се први ешелон 1. бригаде дохватио десне обале непримећен од непријатеља, који се није налазио на самој обали. Први ешелон 2. бригаде добио је ватру тек на око 20 корака од обале. Остали ешелони наставили су прелаз под заштитом пребачених делова а уз помоћ ватре 1. и 2. ешелона 4. бригаде.

Око 4 часа пребачени су и последши делови 1. и 2. бригаде, па је одмах отпочело пребацивање 1. и 2. батаљона 4. бригаде — под артиљеријском ватром непријатеља — док су наши делови са аде још водили борбу против непријатеља који се задржао на десној обали Драве. Око 7 часова, док су пребацивани последши делови 1. и 2. батаљона и делови са аде, чела колона оба батаљона састали су се код тт 101; одатле је 1. батаљон преко речице Карашица усмерио напад на пут Валпово — Доши Михољац (између Мачковац-пустаре и Велишковаца) и по избијању на њега био је осут ватром из куће са пута Гат — Велишковци, али је у краткој и оштрој борби непријатељ ликвидиран. С пута је батаљон надирао у југозападном правцу и избио нешто ју-

¹⁵⁵ Уочи форсирања Драве штаб 4. бригаде сачињавали су: Симо Вемовић — командант; Душан Ћосић — заменик команданта; Илија Јовановић — комесар; Бранко Бранковић — заменик комесара; Шефкет Мујкић — начелник штаба.

Штаб је у свом саставу остао до краја рата.

Форсирање р. Драве 12. 04. 1945. године

жније од Велишковаца и ту екрену своје напредоваше ка Маријанцима. Из првих кућа, још на око 2 км од села, око 50 непријатељских војника отворило је пушчану ватру и из 4—6 митраљеза, на што се чело колоне зауставило и после неколико хитаца из противтенковске пушке и бацача отерало непријатеља, па је прва чета након 20 минута била већ у селу. Затим се цео батаљон поставио на притоку Карашицу, од Маријанаца укључно, па до у висину источне ивице шуме Пашник, одржавајући удесно везу са деловима 2. бригаде, а улево са 2. батаљоном 4. бригаде.

Други батаљон је, прешавши Карашицу, ударио на Мачковац-пустару и Тиборјанце, из којих је непријатељ (вод са неколико пушкомитраљеза) после краћег отпора одбачен ка Винограцима, одакле је око 18 часова протеран у јужном правцу. Око 19 часова ушао је 2. батаљон у Валповачку Горицу и утврдио се на каналу испред села — везан удесно са 1. батаљоном, а улево са 3. батаљоном.

Трећи батаљон је остао на свом положају на Драви све до 10 часова, потпомажући напад 1. бригаде на Бистринце и Белишће, а затим је, пре но што је борба завршена, прешао Драву око 11 часова и узео учешћа у ослобођењу Бистринца и Белишћа — заједно са 1. бригадом. Око 16 часова 3. батаљон је ушао у Белишће и одатле кренуо пругом за Валповачку Горицу, где је око 19 часова, ухвативши везу са 2. батаљоном, запосео пругу источно од села, оријентисан према Валпову.

У току дана непријатељски губици били су: 15 мртвих, 23 рашена и 7 заробљених, а заплешени су му: 1 пушкомитраљез „збројовка“, 8 маузер-пушака, 1 аутомат, 1 совјетски пушкомитраљез, 1 пиштољ, 100 оквира за „збројовку“, 2.000 метака за аутомат, 300 мина за бацач 50 мм, 1 телефонска централа и нешто опреме. Сопствени губици: 3 рашена, а 11 се удавило у чамцу који је погодила мина, сви из 2. батаљона.

Непријатељ је 13. априла код Маријанца напао једну чету 1. батаљона, али је јаком митраљеском ватром и противнападом протеран у правцу Ивановаца. Око 8 часова у Маријанце је приспео и 2. батаљон из

Валповачке Горице и са око две чете се сместио у северозападном делу села, а једну је одмах упутио у правцу Брезовице, где се сукобила са непријатељем и ту зауставила.

Око 16 часова, по усменом наређењу штаба 4. бригаде, 2. батаљон је добио задатак да прво продре у Брезовице, а затим у Шљивошевце, а 1. батаљон у село Лацић. Оба батаљона кренула су у напад око 20 часова. Други батаљон је после жестоке ватре из аутоматских оруђа око 22 часа заузео село на јуриш. Први батаљон је најпре око 22 часа ушао у Брезовице потпомогнут ватром батерије 76 мм и бацача, а после трочасовне жестоке борбе продро у Шљивошевце, протеравши непријатеља у правцу села Кучанци.

За то време је 3. батаљон око 7 часова кренуо из Валповца ка Горици и око 8,30 кроз село Бацањевци ушао у село Зелчин, из кога се непријатељ без борбе повукао. Батаљон је заузео положај испред Зелчина, оријентисан у правцу села Харкановци. Око 16 часова наишло је из Харкановца око 30 кошаника — власоваца. Под ударцем снажне ватре 2. чете непријатељ је, оставивши мртве и рашене, почео да бежи за Харкановце. У гошење је поред 2. кренула и 3. чета 3. батаљона. Пред селом је непријатељ пружио слаб отпор, па су наше јединице око 18 часова ушле у Харкановце и ту се задржале до сутрадан. Непријатељ је имао 5 мртвих и 7 рашених, а наше јединице нису имале губитака.

У току дана непријатељске положаје код Ласица и Шљивошевца у више наврата митраљирали су по 2 наша авиона, што је веома подизало морал наших бораца.

По наређењу штаба 16. дивизије следећи задатак 4. бригаде био је да се са простора Лацић — Бенићанци устреми у правцу Клокочевци—Нашице. За остварење овога задатка штаб 4. бригаде је предвидео: 2. батаљон ће надирати правцем Бенићанци — Клокочевци, обезбеђујући свој леви бок; 2. батаљон ће из Бенићанца кренути ка Шаптиновцима, обезбеђујући се од Бокшића и Бокшић Луга, а 1. батаљон ће се кретати за 3. батаљоном — као бригадна резерва, с тим да по ослобођењу Клокочеваца обрати пажњу на Ђурђеновац.

Први батаљон је без борбе ушао у Бенићанце, а око 18 часова и у Кућанце, из којих се непријатељ без борбе повукао. Трећи батаљон је из Харкановаца преко Боцањевца, Маријанца и Лацића стигао око 13,30 у Беничанце и заузео положај на јужној ивици села лево и десно од пута према Клокочевцима, одакле је непријатељ око 15.30 отворио митраљеску и топовску ватру из двоје борних кола, али су га наше противтенковске пушке натерале да се повуче. Око 17,30 опет су се појавила борна кола, али су се после борбе од 15 минута — обасипана нашом ватром — повукла ка Клокочевцима. До поноћи, сем повременог узнемиравања ватром из пушака и пушкомитраљеза, није било значајнијих догађаја.

Други батаљон је вршио притисак на фабрику Магаденовац, али се непријатељ (непознате јачине) уз помоћ бацача и артиљерије одржао све до 12 часова, када се, после кратке али крваве борбе, повукао. Око 23 часа 2. батаљон је кренуо за Беничанце, где је стигао око 1 час. За Шаптиновце није могао јер је непријатељ још држао коту 94 и мост на речици Вучица.

У току 13. и 14. априла непријатељ је имао 28 мртвих, 54 рашена и 36 заробљених, а заплешени су му: 1 „шарац“, 9 пушака, 300 мина 50 мм, 1 телефонска централа, 1 двоосовинска кола, 10 теглећих и 3 јахаћа коша са опремом. Истовремено су у 4. бригади погинула 2 борца, а 7 их је рањено.

Непријатељ се 15. априла задржао у Клокочевцима, бранећи Вучицу. Око 1 час 3. батаљон је са ивице Беничанаца појачао притисак и успео да дође близу моста на Вучици, где је дочекан снажном ватром. Када му није успело фронтално напредоваше, 3. батаљон и једна чета 1. батаљона, заобилазним путем улево, прегазили су Вучицу и кроз шуму Тополовац ударили непријатеља с бока и леђа, па су око 4 часа заузели мост. Непријатељ се зауставио у шуми код Пркоса, али је убрзо и одатле протеран. Око 14 часова 3. батаљон је успео да ослободи Клокочевац, а 1. батаљон преко Лила-пустаре скренуо је своје наступање у правцу Ђурђеовца. Тим маневром 1. и 3. батаљона, ослобођен је пролаз 2. батаљону, који је око 5 часова прешао Вучицу и

кроз шуму Буковик дошао на речицу јужно од коте 103. Ту је напао непријатеља у Шаптиновцу еа леђа и протерао га у шуму Ђурђеница, а затим са две чете одбацио и из села Бикшић-Луг. Истовремено једна чета 2. батаљона опколила је Шаптиновце и изненађене остатке непријатеља похватала, док се само мали број спасао бекством према селима Ђурђеновац и Бокшић. На тај начин је 4. бригада у потпуности извршила свој задатак.

Око 20 часова у Шаптиновце, поред 2. батаљона, са штабом 4. бригаде је из Клокочеваца дошао и 3. батаљон, а 1. батаљон је упућен да садејствује 2. бригади код Ђурђеновца.

На Ђурђеновац, чувено и утврђено усташко упориште, требало је по наређешу штаба 4. бригаде да крену у току ноћи 2. и 3. батаљон, заједно са 3. батаљоном 2. бригаде.

Око 22 часа, баш у моменту када је 3. батаљон 2. бригаде (јер су одатле полазили у напад на Ђурђеновац 2. и 3. батаљон 4. бригаде и 3. батаљон 2. бригаде) зачељем изашао из Шаптиновоца, а 2. батаљон стајао спреман за покрет, један ескадрон козака извршио је препад из Бокшића на Шаптиновце. Трећи батаљон је одмах заузео распоред за борбу, а комора, санитарет, инжишерија, интендантура и везисти, почели су да се евакуишу ка Клокочевцима, пошто је непријатељ, користећи мрак, успео да продре у село кроз малобројно обезбеђеше 3. батаљона 2. бригаде. После једночасовне борбе 2. батаљона, а нарочито услед бочног напада 3. батаљона, преполовљени непријатељ је око 23 часа побегао у Бокшић. За ово време, тачније речено око 22 часа, после слабог отпора непријатеља, 4. бригада је ушла у Ђурђеновац.

У току 15. априла непријатељ је имао пред фронтом 16. дивизије: 177 убијених, 270 рањених и 22 заробљена, а заплешено му је: 6 пушкомитраљеза и митраљез, 1 радио-станица, 1 телефонска централа, 1 мотоцикл са приколицом, 3 бицикла, 4 каре, 6 двоосовинских кола, 15 теглећих и 2 јахаћа коша са опремом; сем тога, оштећено му је четворо борних кола (3 од стране наших

авиона). Губици 4. бригаде 9 мртвих, 45 рањених и 1 неетао.

Око 7 часова 16. априла кренули су 2. батаљон 4. бригаде и 3. батаљон 2. бригаде на Бокшић и ушли у шега без борбе, јер се 100—150 кошаника — козака повукло у правцу Зденаца.

У садејству са деловима 36. дивизије 1. бригада је 16. априла, после вишечасовне борбе, ослободила Нашице и тако обезбедила лези бок 4. бригаде и олакшала наступање за Феричанце.

Истог дана 1. батаљон је из Ђурђеновца пошао преко Ораховице и Бељевине за Феричанце које је бранило 200 људи — већином усташа. Узнемираван у току марша од артиљерије и баача, батаљон је дошао под Феричанце око 14 часова. Али, услед надвишавајућег борбеног положаја непријатеља и великог брисаног простора, наше су се јединице укопале на око 1 км од села (на насипу железничке пруге), спремајући се за ноћни напад.

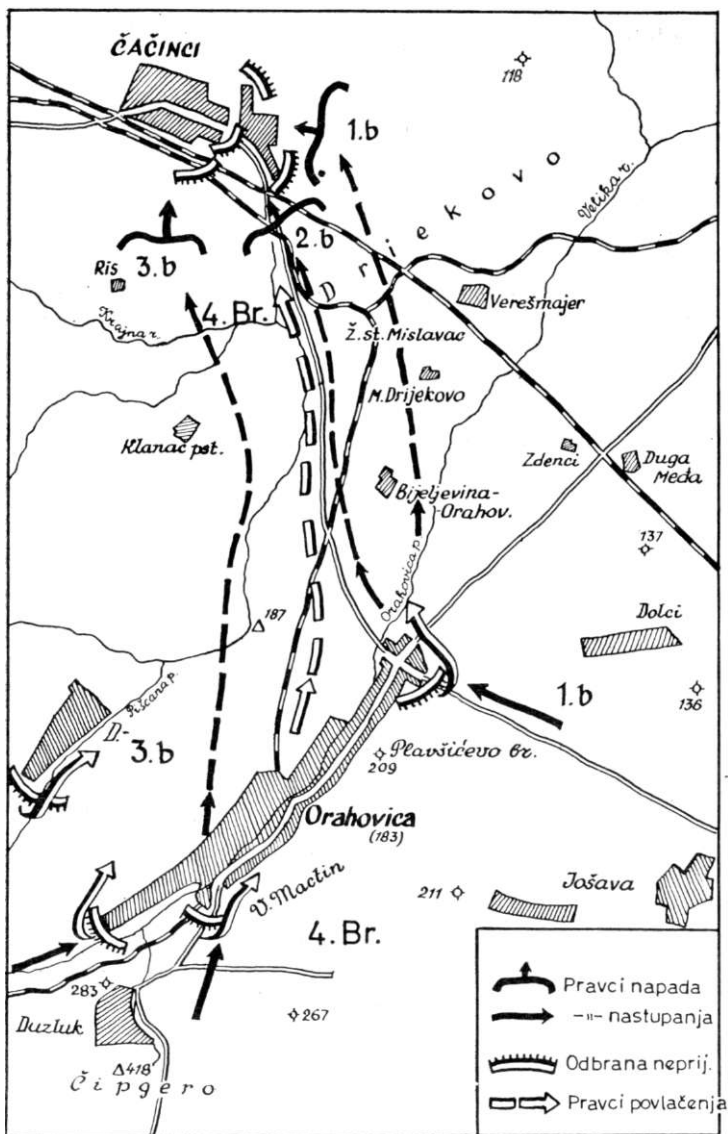
Други батаљон је из Бокшића кренуо у правцу Зденаца, али већ по изласку из села зауставио га је непријатељ ватром (утврђен на речици Маријанац). Након десеточасовне борбе батаљон је само нешто напредовао.

Трећи батаљон се из Шаптиноваца преко Супине и Ђурђеновца упутио ка Д. Мотичини и када је већ ушао у село, око 11,30 часова, напало га је око 300 Немаца (чију је јединицу претходно разбила 36. дивизија). Батаљон се под борбом повукао из села, а затим је око 16 часова, после организованог напада, ушао у Д. Мотичину, протерао непријатеља ка Феричанцима и утврдио се на северозападној ивици села, фронтом према Феричанцима.

У току ноћи 16/17. априла, по наређешу штаба дивизије (телефоном), сви делови 4. бригаде прикупили су се у Ђурђеновцу.

У току ових борби губици непријатеља били су: 81 убијен, 120 рањених и 6 заробљених, а заплењени су му 1 „шарац" и 17 пушака.

У току 17. априла 4. бригада се у Ђурђеновцу одмарала и сређивала. У састав бригаде дошао је и 4. ба-

Напад на Ораховицу и Чачинце 18. 04. 1945. године

таљон, који је у току операције од 7. до 9. фебруара одсечен од наших јединица остао у Славонији на Папуку и све до сад водио борбу у саставу 6. корпуса. Ту је у духу нове формације, као што је већ речено, батаљон расформиран ради попуне остала три батаљона, а од дела бораца овог батаљона формирана је чета аутоматичара.

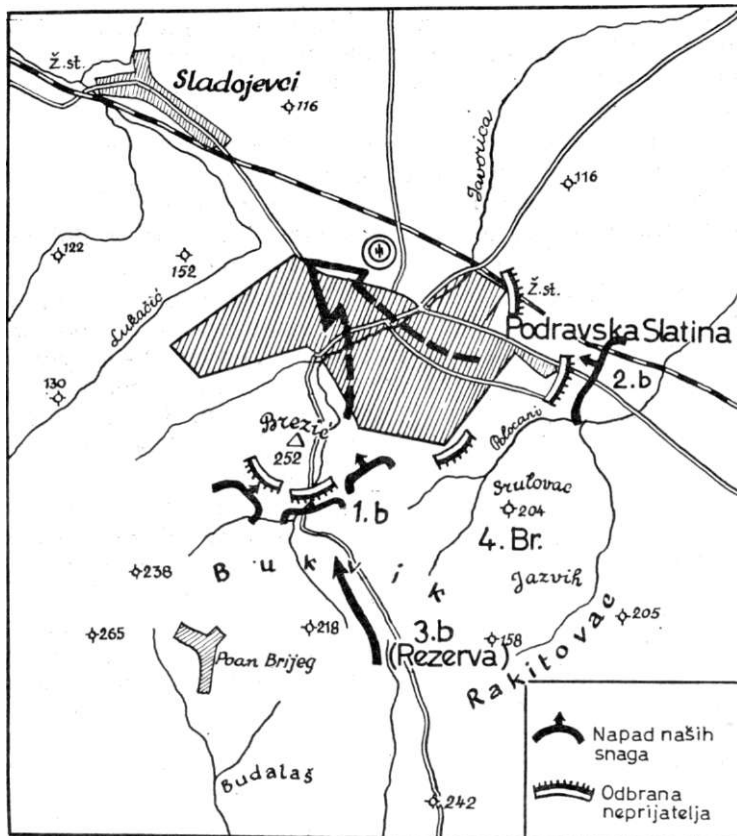
Ноћу око 21.30 сва три батаљона добили су задатак да преко Феричанаца дођу до Ораховице и одатле протерају непријатеља. У претходници 4. бригаде био је 2. батаљон и он је око 24 часа ушао у Феричанце, а убрзо и у напуштenu Ораховицу. Међутим, пред Чачинцима 2. батаљон се сударио са бројно јачим и веома упорним непријатељем (пешадијски батаљон јачине 100—150 људи, 5 оклопних кола и оклопни воз). Зато су око 10 часова у напад убачена и остала два батаљона 4. бригаде: 1. батаљон десно од пута Ораховица — Чачинци, а 3. батаљон лево. Овај обухватни маневар и енергично фронтално наступаше 2. батаљона, који је при уласку у Чачинце потпомогнут јуришним топом, натерали су непријатеља у бекство.

По избијашу на западну ивицу Ораховице, око 14 часова, 1. и 3. батаљон запосели су положај код пута Чачинци — Миклеуш, а 2. батаљон је остао у селу, да би се после 24 часа борбе средио и одморио.

Сутрадан, 19. априла око 1 час, 2. батаљон је преко Крајне наставио за Хумљане, где је водио борбу све до 17 часова, када је по наређењу штаба 4. бригаде извршио покрет преко села Крајне и Пустине за село Ћералије, у коме се зауставио и око 22 часа ради обезбеђења истурио једну чету у село Липовац. Истог дана са положаја код Чачинаца, око 3 часа, 4. бригаду сменила је једна бригада 36. дивизије. Тада су 1. и 3. батаљон пошли преко Крајине, Слатине и Дреновца за Ћералије. У 21 час батаљони су заузели положај северно од села Липовац, оријентисани према Подравској Слатини. На путу из Крајине према Пушини 1. и 3. батаљон су прошли кроз жестоку ватру непријатељске артиљерије (најмаше дивизион).

Борбе за Подравску Слатину

Четврта бригада ее налазила 20. априла испред Подравске Слатине у следећем распореду: 1. батаљон према коти.253 (Брежић), коју је непријатељ запосео и утврдио; 2. батаљон удесно оријентисан према коти 204 (Стубловац); 3. батаљон лево од 1. батаљона, код Иван Брега, оријентисан према коти 218.

Напад на Подравску Слатину 21. 04. 1945. године

Како је непријатељ ужурбано извлачио своје снаге из Миклеуша за Подравску Слатину, задатак 4. бригаде је био да енергичним и брзим нападом ликвидира непријатеља у Подравској Слатини. Напад је почео у 19 часова после артиљеријске припреме од 10 минута. У напад су кренули 1. и 2. батаљон, док је 3. батаљон ишао за 1. батаљоном као резерва. Око 22 часа коту 253 је ликвидирао 1. батаљон, а 2. батаљон је избио на пут Козице — Подравска Слатина и путем испод коте 253 ударио на западну ивицу града. Готово истовремено СЕа три батаљона су упала у град. После кратке и жестоке борбе непријатељ је разбијен и протеран око 24 часа у правцу села Сладојевци. Нападу је са североисточне стране садејствовала 4. бригада 32. дивизије.

У Подравској Слатини 1. и 2. батаљон поставили су се на јужној и источној, а 3. батаљон на западној страни града. Око 11 часова 4. бригаду је сменио 2. батаљон 6. бригаде, а она је пошла преко Ћералија и Воћина за Хум, где је стигла између 22 и 24 часа.

У борбама за Подравску Слатину губици непријатеља били су: 27 убијених, око 40 рашених и 5 заробљених, а изгубио је: 1 бацач 50 мм, 4 „маузер" — пушке, 2 аутомата, 1 пољску кухишу, 1 кола са запрегом пуна војне опреме, 1 коша, 1 радио-станицу, 1 телефон и доста муниције. Наши губици су били: 2 мртва и 17 рашених (већином од нагазних мина).

После одмора и сређиваша у Хуму, 4. бригада је 22. априла добила задатак да као дивизијска резерва крене правцем: Пивница — Сенковац — Крчевине. Покрет је почео у 10 часова, а завршио се до 24 часа. Бригада је заузела следећи распоред: 3. батаљон према Сухом Борову и на косама према Сухом Пољу, са задатком да штити десни бок 1. бригаде и одржава везу удесно са 2. батаљоном, који је заузео положаје тако да контролише простор око засеока Кућиште и косе према Крапинском и Сухом Пољу; 1. батаљон се поставио у Јасенасу ради одмора.

Око 18 часова две чете 3. батаљона са коте 211 (источно од Крчевине), да би ослабиле притисак непријатеља на положаје 1. и 2. бригаде, удариле су косом од

коте 218 ка селу Стари Резовац и косом Бикинац на коту 224. За то време 2. батаљон добио је задатак да са виса Било крене за 3. батаљоном, па када овај заузме крајње тачке косе Бикинац, да преко Великог поља продре на пут Сухо Поље — Вировитица.

У току напредовања 3. батаљон је обасут бацачком ватром, па је зато задатак само делимично извршио: око 21 час заузео је косу Бикинац са свим чукама, али коту 182 код Старог Брезовца заузела је тек око 3 часа чета аутоматичара

Око 23 часа 2. батаљон, који се кретао иза 3. батаљона, стигао је на полазне положаје и са две чете почео напад. Једна чета око 1 час избила је на пут Сухо Поље — Вировитица и ухватила везу са 3. бригадом 36. дивизије, а друга чета, пошто је наишла на јаку пешадијску и бацачку ватру непријатеља са коте 182 и Чемерничког канала, морала се повуће на полазне положаје.

Око 19 часова 1. батаљон је запосео вис Било са задатком да контролише правац Сухо Поље — Сухо Борово.

У оваквом распореду батаљони су остали до 24. априла. Тога дана 3. батаљон је покушао напад на гробље иза Новог Брезовца, али непријатељ није одступио са положаја, без обзира на велике губитке. Како је око 14 часова непријатељ притиснуо десно крило 1. бригаде, упућен је 1. батаљон 4. бригаде да нападне на коту Св. криж.

Око 17 часова 4. бригаду је сменила 6. бригада 36. дивизије, сем 1. батаљона који је остао у саставу 1. бригаде, пошто је шегово извлачење по дану без великих губитака било немогуће. Он је и даље наставио напад на Св. криж.

Трећи батаљон 4. бригаде је добио задатак да преко коте 211 налада коту 204 са десног бока, а 2. батаљон је постављен у Старом Резовцу, с тим да по ликвидацији коте 204 избије преко Новог Резовца на источну ивицу Вировитице.

Иако су 1. и 3. батаљон снажно притисли, нису успели да сломе жесток отпор непријатеља; првенствено

зато јер се бранио минобацачком ватром. Због тога је 3. батаљон остао на свом положају, а 2. батаљон је повучен у село Брезовачка Крчевина. Први батаљон је заузео Св. криж, али се због неповољног положаја могао повући око 300 метара.

У овим борбама губици непријатеља били су 124 мртва и око 200 рањених.

По телефонском наређењу штаба 16. дивизије 4. бригада је 25. априла требало да у 8 часова крене на Козју Главу, где ће сачекати даље наређење. Пошто је 1. батаљон био са 1. бригадом, то су у означеном правцу кренули само 2. и 3. батаљон и око 15 часова стигли на Козју Главу.

Око 2 часа, са положаја између Св. крижа и коте 204, покушао је 1. батаљон да истера непријатеља са надвишавајућих положаја. Али, услед жилавог отпора непријатеља, који је свежим снагама појачао одбрану, напад није у потпуности успео. Зато се 1. батаљон, после малог напредовања, укопао и даље само узнемиравао непријатеља повременом ватром из аутоматских оруђа.

Око 20 часова 1. батаљон је у садејству са 3. батаљоном 1. бригаде кренуо у напад и најпре протерао непријатеља са Св. крижа и коте 204, а потом после кратких уличних борби и из Вировитице — северно у правцу села Бушетиња (око 22 часа). Батаљон се затим сместио у Вировитици.

Када је око 19 часова приметио да се непријатељ повлачи, заменик команданта бригаде самоиницијативно је наредио 2. батаљону да хитно избије на западну ивицу града (пут Вировитица — Шпишић — Буковица) и око 21,30 запоседне положај од подножја коте 224 до Њемечекове циглане (на западној ивици Вировитице), оријентисан према селу Корија. Трећи батаљон је остао на коти 224.

У борби за Вировитицу непријатељски губици су били: 53 мртва, око 70 рањених и 2 заробљена, а 4. бригада је имала 1 мртвог и 5 рањених.

Непријатељ се повукао ка Питомачи. Он је истодобно из Бјеловара продирао у југозападном правцу

ка Грубишином Пољу, али су га задржале јединице 12. дивизије.

Око 14 часова 3. батаљон 4. бригаде са Козје Главе, а 1. и 2. батаљон из Вировитице стигли су преко Гакова и Тополовице у Сибеник, где су око 19 часова на Гајевима (тт 232) — кота 202 — кота 195 (до у висини натписа Зринска) сменили јединице 10. корпуса.

У току ноћи и 27. априла с обе стране припуцавало се из пешадијског оружја и бацача. Једино су се око 11 часова једна чета 2. батаљона и две чете 3. батаљона привукле првим рововима непријатеља — на око 100 метара. Но, када су нападнути јаком фронталном и бочном ватром из аутоматских оруђа, повукле су се уз приличне губитке.

У 22 часа предузет је напад са два батаљона, коме је претходила краћа и слаба минобацачка и артиљеријска припрема (због недостатка муниције). Први батаљон је нападао лево од пута Сибеник — Зринска, а 2. батаљон са једном четом десно од пута, а са две на ивицу села Бубањ и коту 142. У првом налету, око 23 часа, 1. батаљон је упао у ровове непријатеља (на гробљу и нешто јужније), док је једна чета 2. батаљона достигла две трећине пута Сибеник — Зринска, а друге две прешле пут Брзаја — Зринска и избиле до пред северну ивицу Бубша. Ситуацију није изменио ни улазак у борбу (око 1 час) бригадне резерве (3. батаљон код к. 195). Жестоке борбе вођене су све до 4 часа 28. априла, али, услед упорне одбране, ватре бацача и артиљерије и свежих појачања непријатеља, батаљони нису могли даље од линије достигнуте почетком ноћу 27. априла.

Нарочиту жестину борба је добила када је 1. батаљон покушао да се дохвати Бубња. Непријатељ је тада противнападом и увдећи резерву, а уз помоћ артиљеријске и бацачке ватре, успео да сузбије напад. Да их не би дан затекао на положају, који је иза себе имао брисан простор од 700—1.000 метара, што би их довело у опасност да буду уништени због немогућности снабдевања муницијом, батаљони су се, по наређењу, повукли око 4,30 на полазне положаје (ивица шуме ис-

точно од потока Зрински). У току дана обострано се дејствовало артиљеријом, бацачима и аутоматским ору-жјем. Запажени су директни погоци на неколико непријатељских бункера.

У току 29. априла непријатељ је дејствовао артиљеријом и аутоматском пешадијском ватром са источне ивице Зринске, гробља и северне ивице Бубша, где се нарочито добро укопао.

За време ових борби непријатељ (један пук 5. усташко-домобранске дивизије јачине око 1.500 људи) утврдио се на линији: Питомача — Турнашица — Брзаја — Зринска — Мали Грђевац и Б. Барна. Ипак је јединицама 10. корпуса пошло за руком да гребеном Билогоре забију клин у положај непријатеља — чак до Виса (к. 288).¹⁵⁶

По наређешу штаба 3. армије 29. априла прешао је у напад читав шен фронт, па и 16. дивизија — чији је задатак био да продре у село Зринска и продужи за Велику Писаницу и Бјеловар. Бригади ће садејствовати у ослобођешу Зринске 1. и 2. бригада.

Задатак 4. бригаде био је да у току ноћи 29/30. у садејству са 1. бригадом нападне раскрсницу код гробља и продужи преко Зринске и Бубша у правцу Велике Писанице. При том је 2. батаљон са коте 202 имао да надире ка североисточној ивици Зринске и у правцу гробља, одржавајући удесно везу са 1. бригадом, а улево са 3. батаљоном; 3. батаљон (кога ће сменити чета аутоматичара), са коте 195 требало је да продире право на Зринску и избије нешто северније од цркве, с тим да пре упада у село један део снага упути северно, а други јужно; 1. батаљон као резерва налазиће се у захвату пута Сибеник — Зринска, а по ослобођешу Зринске и Бубша кренуће за 2. и 3. батаљоном ка Великој Писаници, Павловцу и Бјеловару.

У току ноћи бригада је извиђала и припремала се за напад.

Тачно по заповести штаба бригаде, 30. априла у 18 часова батаљони су пошли на извршеше задатка.

¹⁵⁶ Бојна релација 4. бригаде од 1. до 22. маја 1945; ВИИ, бр. рег. 10-1/3, к. 970.

Стрељачки етрој је подишао непријатељском положају на око 200 метара и тада је добио прву ватру. Одмах су ступили у дејство артиљерија, бацачи и противавионеки митраљеви, који су ућуткали све непријатељске ватрене изворе. То је омогућило да се борци примакну непријатељу на 40 до 50 корака. Но, тада је непријатељ, користећи помераше наше артиљеријске и бацачке ватре, пружио очајнички отпор, нарочито са гробља, па је око 22 часа на ту тачку, кроз међупростор 2. и 3. батаљона, убачен у борбу 1. батаљон.

У току десеточасовних борби бригада је успела да истера непријатеља само из првих ровова. Губици непријатеља нису познати, али се може претпоставити да му је избачено из строја преко 100 људи. Од 25. до 30. априла 4. бригада је имала 37 погинулих и преко 50 рашених.

У то време посебно су се истакли: ЈБубомир Богданов, борац — код Шаптиноваца уништио непријатељски бункер са посадом; Тебисхвати Балинд, борац — при ослобођешу Подравске Слатине; Стипан Бурга, водник — први ушао са својим водом у Подравску Слатину; Михаило Балаз, борац — својом продорношћу; Стојан Ђурђевић, борац — при ослобођешу Шљишевца, у ноћном нападу упао је међу непријатељске војнике; Андрија Југовић, борац — у борби код Подравске Слатине заробио 2 војника и запленио пушку и аутомат; Иштван Ковач, десетар — први избио на коту 253 код Слатине; Мита Путник — у борбама код Клокочевца и Банићанаца, Милош Рабковић, водник — код Шаптиноваца оштетио један камион; Десимир Ракић, десетар — у Шаптиновцима у ноћној борби заробио два Немца и запленио пушку; Душан Русован — показао велику борбеност у уличним борбама за Подравску Слатину; Павле Скендеровић, водник — прецизном ватром из противтенковског топа много је допринео напредовању наших јединица код Чачинаца; Арсеније Срдин, бомбаш — приликом ликвидације бункера у Беничанцима.

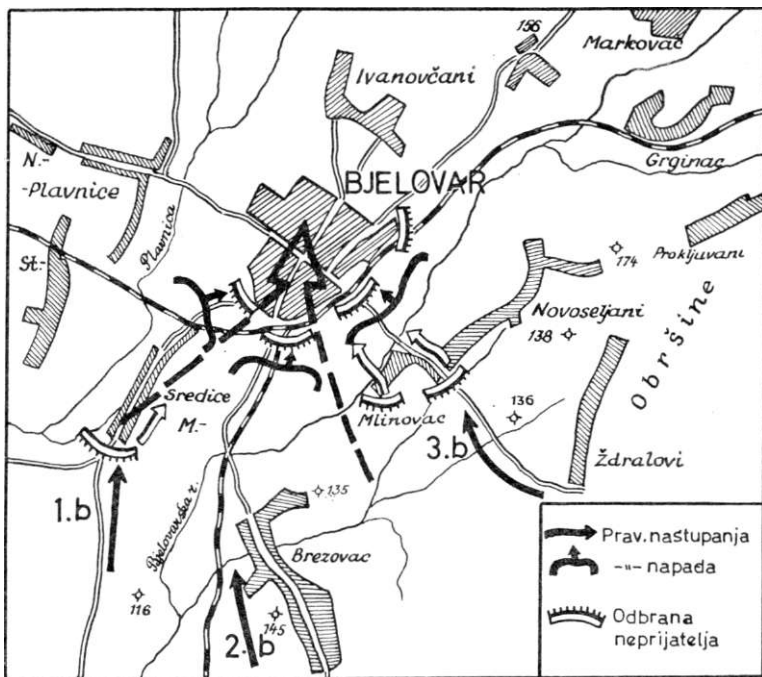
Првог маја 1945. године сви батаљони 4. бригаде били су на положајима, које су запосели 30. априла. Непријатељ је покушао да искористи ноћ, па је око 2 часа почео повлачење из села Бубањ и Зринска, што су убрзо откриле извиђачке патроле 2. батаљона. Захваљујући доброј организацији жичаних веза, штаб бригаде је наредио батаљонима да крену за 2. батаљон у правцу села Велика Писаница. До 10 часова бригада је избила у западни део Велике Писанице, где је остала као дивизијска резерва.

Око 16 часова у свим јединицама је одржана првомајска прослава, која је уз обуку и културно-забавни програм настављена у току 2. и 3. маја — све до 16 часова, када је бригада кренула за село Булинац.

Из Булинца 3. батаљон, а за њим и 1. батаљон, кренули су 4. маја према селима: Даутан — Кокинач — Стари Пављани ка Новим Пављанима. Као деснокрилна колона, северније од пута В. Писаница — Бјеловар, наступао је 2. батаљон. Непријатељ није сачекао напад, те га је 4. бригада, наступајући у четним колонама, прогонила све до Нових Пављана, где се на већ раније припремљеним положајима задржао и дао жилав отпор, желећи да тако успори наступање бригаде ка Бјеловару. Штаб 4. бригаде је зато наредио да 3. батаљон остави једну чету развијену на широком фронту код Нових Пављана, а са осталим деловима да крене заобилазним путем у село Млиновац, где ће посетити положај према Бјеловару, од пута Ждралови — Бјеловар до села Брезовац.

За то време 2. батаљон, наступајући правцем Северин — Патковац — Преспа — Ждралови — Млиновац (путем за Бјеловар), гонио је непријатеља у стопу, што му је омогућило да из покрета допре до првих кућа Бјеловара. Даље није могао, али је успео да одбије све нападе непријатеља, чиме је знатно олакшао напад осталих снага и ослобођење Бјеловара.

¹⁵⁷ У ослобођењу града учествовали су 2. и 4. бригада 16. дивизије и 15. мајевичка бригада.

Напад на Бјеловар 4⁵. 05. 1945. године
 Борбени пут 4. војвођанске бригаде од 27. 9. 1943. до 22. 5. 1945.
 година

Око 16 часова 4. маја бригада је по наређењу штаба 16. дивизије приступила припреми за напад на добро утврђени Бјеловар, али поседнут малим снагама. У 20 часова, после краће артиљеријске припреме, батаљони су прешли у напад. Други батаљон, са ослоном на већ заузете зграде, ручним бомбама начинио је пролазе у жичаним препрекама и са аутоматичарима до 21 час продро у центар града. У 21,3⁰ часова 1. и 3. батаљон, који су нападали у правцу Мале Средице, савладавши минска поља и бодљикаве жице, јуришем су сломили непријатеља на железничкој прузи Бјеловар и упали у југоисточни део града.

Десно од 4. бригаде нападала је 15. мајевичка бригада, а лево 2. војвођанска бригада, које су уз добру организацију садејства и краћу артиљеријску подршку до сванућа 5. маја ушле у град.

Непријатељ је само у борби за Бјеловар на правцу напада 4. бригаде имао 43 мртва, око 50 рашених и 3 заробљена, а заплењени су му: 2 „шарца“, 7 пушака, 5 пиштоља, 3 ракетна пиштоља, 1 машинка, 15 ручних бомби, 3 ловачке пушке, 3.000 метака, 1 локомотива, 20 вагона, 1 радио-станица, 24 пари ципела, 18 пари војничког веша, 3 коша са опремом, итд. Бригада је имала 6 мртвих и 20 рашених.¹⁵⁸

После ослобођења Бјеловара, 4. бригада се 6. маја прикупила у селу Ровишће, одакле је око 14 часова запосела положаје десно од пута Ровишће — Св. Иван Жабно и напала непријатеља у селу Цепидлак које је убрзо, као и више околних села и засеока, ослободила. Настављајући наступање, уз добру организацију садејства са јединицама 17. дивизије, 1. батаљон је ушао у село Субанце, а 2. и 3. батаљон у Спировац, а затим је ослобођен и Крижевац у чијем су ослобађашу учествовали још и делови 17. и 33. дивизије. Крижевце је бранио 11. пук 11. ваздухопловне дивизије. Из овог историјског града 4. бригада је 7. маја у 5,30 кренула у колони 16. дивизије правцем: Крижевци — Забок — Крапинске Топлице — Преграде. На маршу 4. бригада је чешће наилазила на слабији отпор, па је у току дана и ноћи заробила 26, убила око 127 и ранила око 100 непријатељских војника, а запленила доста војне опреме.

Врховни командант Јосип Броз Тито, обраћајући се 9. маја народима Југославије преко радио Београда, поручио је војницима, подофицирима и официрима Југословенске армије, партизанима и партизанкама:

... Ви сте часно извршили свој дуг према својој домовини. Ваша бесмртна дјела вјечито ће живјети у срцима наших народа и њихових будућих покољења. Поприште славних би-

¹⁵⁸ Бојна релација 4. бригаде од 1. до 22. маја 1945: ВИИ, бр. рег. 11-1/3, к. 970. Оперативни извештај штаба 4. бригаде од 5. маја штабу 16. дивизије; ВИИ, бр. рег. 43/2, к. 970.

така на Сутјесци, Зеленгори, Козари, на Неретви и другде остале вјечити споменици хероизма нашег и ваших другова... Дошао је празник на наше улице... синую је велики дан мира и слободе .. ¹⁵⁹

Када су борци чули да је Немачка капитулирала заборавили су на умор. Почело је славље каквог бригаа никада раније није имала: одједном се дуж фронта заорила песма, борци су се љубили; једни су пуцали у правцу непријатеља, други увис, ракете су парале ваздух, а онда је бригада пошла на јуриш и убрзо је отпор непријатеља сломљен. Стрељачки строј је газио преко лешева, а половина бораца је ангажована да спроводи заробљенике и прикупља ратни плен.

Гоњење

Осмог маја 16. дивизија је избила на друм Вараждин — Загреб код села Хум, где се сукобила са јачим снагама непријатеља, које су поселе раније припремљене положаје западно од друма на линији: к. 312—к. 238—Подравец. Сви покушаји да се непријатељ збаци са ових положаја остали су безуспешни.

Зато је штаб 16. дивизије наредио 1. и 2. бригади да се правцем: Доши Босак — Барашец — Бисаг скривено пребаце преко друма Вараждин — Загреб, нападну непријатеља с леђа и у садејству са 17. дивизијом приступе шеговом уништешу и заробљавању.

Задатак 4. бригаде био је да са фронта веже непријатеља за себе, што је битно олакшало задатак 1. и 2. бригаде. Кад је непријатељ опкољен, прешло се у напад. Пред зору непријатељ је пробио обруч и почео повлачење према западу, чиме је омогућено 16. дивизији даље наступаше, које је претворено у гоњење од стране 4. бригаде која је до 19 часова стигла у село Брестовац, а затим наставила преко Крапинских Топлица и Рогашке Слатине и 10. маја у 18 часова стигла у село Преграда.

¹⁵⁹ „Ослободилачки рат народа Југославије 1941–1945“, књ. 2, стр. 613.

Притешњен од јединица 16. дивизије, непријатељ је приетулио уништавашу тешке технике. Камиони су горели дуж друма, а топови минирани. Непријатељ је рушио и мостове како би успорио наступаше 16. дивизије. Рушењем моста код села Имено, отежан је прелазак артиљерије и коморе.

Бригада је, уз пуну помоћ 1. бригаде, разоружала у току 11. маја читаве непријатељске јединице, а сутрадан је наставила у правцу Св. Јурја, где су готово без борбе разоружане 178. и 181. немачка дивизија и једна усташко-домобранска групација.

Од 9. до 13. маја 4. бригада је заробила 10.500 војника и официра, а убила 18 и 6 ранила. Заплешени су: 92 артиљеријска оруђа, 13 противавионских митраљеза, 23 бацача, 6.272 пушке, 475 аутомата, 536 пиштоља, 2.800 ручних бомби, 528 камиона, 73 мотоцикла, 66 путничких аутомобила, 600 двоосовинских кола, 1,100.000 пушчаних метака, ¹⁶⁰ 22 пољске кухише и много другог ратног материјала.

Из рејона Св. Јурја 4. бригада је добила задатак да се хитно пребаци у правцу Цеља и даље за Марибор. На путу за Цеље челна чета 3. батаљона наишла је 14. маја на колону усташа јачине батаљона. Чета се развила за борбу и позвала непријатеља на предају. Како се није хтео предати дошло је до краће борбе. Али, кад су га остале чете 3. и 1. батаљона заобишле и опколиле, непријатељ се предао. Усташе су имале 1 погинулог и 4 рашена, а 286 их је заробљено. Том приликом заплешено је: 204 пушке, 28 пиштоља, 17 аутомата совјетског порекла и 35 немачких аутомата, 380 ручних бомби и троја кола војне одеће и обуће.

Петнаестог маја 3. батаљон из Цеља, а 1. и 2. из Св. Јурја, упућени су као обезбеђење транспорта заробљеника за Рогашку Слатину. Остале јединице обезбеђивале су ратни плен у Св. Јурју до 18. маја, када се сва бригада прикупила у Св. Јурју, сем чете аутоматичара која је отпратила групу заробљеника за Вараждин.

¹⁶⁰ Извештај штаба 4. бригаде штабу 16. дивизије од 13. маја; ВИИ, бр. рег. 52/1, к. 970.

Четврта бригада је остала у рејону Св. Јурај са задатком да прикупља и обезбеђује ратни материјал и заробљенике, као и да чисти околни терен. А када се 16. дивизија пребацила у Аустрију, 4. бригада је 18. маја упућена да затвори нашу границу, спремна да интервенише у случају потребе.

Остале јединице 16. дивизије добиле су 14. маја од штаба 3. армије задатак да се хитно пребаце у Аустрију, на сектор Блајбург — Осер, ради спречаваша пробоја непријатеља преко Драве. Истог дана 16. дивизија је, без 4. бригаде, превезена камионима из Цеља у Љубљану, одакле је 15. маја продужила преко Тржича и избила у рејон Ебердорф — Св. Веит — Галацин.

У ово време 4. бригада је имала 1.321 борца и руководиоца. У току дана камионе и путничке аутомобиле прегледали су технички органи, поправили неисправне, снабдели их горивом, док су возачи упознати са брзином кретања и поступком за време превоза. ЈБудство се прикупило 19. маја и кренуло из Св. Јурја.

Укрцавање 19. маја у селу Левецу је текло у најбољем реду. У сваком камиону било је по 25 до 30 бораца и један руководилац. Тачно у 4 часа бригада је кренула правцем: Цеље — Левец — Свети Петар — Прекоп — Лочица — Благовица — Домжале — ЈБубљана — Медводе — Краш, где је стигла око 21 час и разместила се у Стражишћу.

Сва кола са коњским запрегама и јахаћи коњи 4. бригаде са тераоцима и обезбеђењем кренули су 19. маја из Св. Јурја, као посебна маршевска колона, правцем: Цеље — Св. Петар — Прокоп — Лочица — Мотник — Чеснице — Подгрушко — Камник — Мосте — Краш. Колоном је командовао командант позадине 4. бригаде.

Из Стражишћа бригада је 22. маја кренула преко Бледа ка југословенско-италијанској граници и то:

— 1. батаљон правцем Краш — Оток — Радовљица — Блед — Стара Фужина (код Бохишког језера). По избијању на стару границу, батаљон је одмах

Крај маја 1945. на Бледу: команди и политички комесари батаљона 4. војвођанске бригаде.

приступио затварању и контроли свих путева и прелаза који од Фужина воде ка Сеници и Толмину;

— 2. батаљон је кренуо од Крања преко Радовљице до Бледа, где се сместио под шаторе и одмах приступио чишћешу околине од остатака непријатеља (групице и појединци);

— 3. батаљон кретао се за 2. батаљоном до села Речице, где се разместио и одмах приступио чишћешу и контроли околног терена;

— штаб бригаде и приштапске јединице су се разместиле на Бледу а команда позадине у селу Рибно.

Избијањем 4. бригаде на југословенско-италијанску границу успостављена је веза са савезничким јединицама у Италији и Аустрији па је убрзо уследио пријем четника, усташа, домобрана и рупниковаца који су пребегли у Аустрију, а савезничке власти су их враћале натраг у Југославију. Тако је 16. дивизија од 26. до 31. маја примила око 5.000 четника, усташа, домобрана и рупниковаца.¹⁶¹

За време боравка на Бледу 4. бригада је поклонила пуну пажњу војно-политичкој настави и културно-забавном животу.

Када је 17. дивизија сменила 16. дивизију, 4. бригада се 2. јула 1945. укрцала на воз и пребацила до Новог Сада; сместила се у оближњем селу Футог, а затим у Бачку Паланку.

За бригаду рат није завршен

По доласку у Бачку, а после реорганизације по новој формацији, приступило се извођењу наставе према плану и програму добивеном од штаба 16. дивизије. У септембру су демобилисани сви припадници бригаде рођени пре 1910. и после 1928. године, као и све другарице. Нешто касније бригаду су напустили и борци рођени закључно са 1919. годином. Руководиоци су остали без обзира на године старости.

После четворомесечног одмора, организационог сређивања и попуње новим борцима, 16. дивизија добила је задатак да се пребаци на Мајевицу и приступи ликвидацији преосталих четничко-усташких група.

Штаб 4. бригаде је пре одласка одржао састанак са командама чета и батаљона, а ови четне коференције, на којима је посебно подвучен значај што бржег чишћења овога краја од непријатеља који је својим акцијама ометао рад народних власти.

Бригада је кренула 27. октобра и то: борбени делови железницом до Гуше, а позадински камионима;

¹⁶¹ Извештај штаба 16. дивизије; ВИИ, бр. рег. 1/5, к. 954.

комора са коњском вучом остала је у Бачкој Паланци, где је сачекала повратак бригаде.

По преласку Саве код Брчког, бригада се разместила у селима: Сухо Поље, Загани, Драгаљевац, где се одмах повезала са органима народне власти и батаљоном КНОЈ-а. Бригада је у току новембра и децембра 1945. године прикупила податке о распореду и јачини непријатеља (око 300 четника и 50 усташа).

У Посавини се налазило око 65 четника под командом Павла Гајића. Ова дружина, ради лакшег кретања и прикривања, била је подељена на више група, чије су вође били: Стева Трифуновић, Јова Видаковић, Цвијан Симичевић, Риста Савић, Алекса Митровић и др.

У Посавини је дејствовала и усташка група под командом крволока Стеве Чизмеџије Шкице. И она је била подељена на маше групе: прву, око 6 људи, водио је Перо Пејановић; другу, у којој је било 4 човека, Грујић Јуре; трећу је са још двојцом усташа образовао Милић Тома, а последшу, најактивнију у Посавини, Шкицо са 8 овејаних злочинаца.

На Требави није било усташа, већ само око 35 четника. Група Стеве Томића имала је 7, а Тодора Павловића 8 четника; остале групе су бројале најчешће 2—3 четника.

Равашка група од око 63 четника, коју је водио Митар Митровић, била је посебно активна у пљачки и нападима на органе народне власти. Кад је осетила колика јој опасност прети од јединица 16. дивизије, такође се поделила на групе и то: 12 четника под Миком Томићем; 5 под Цветком Рикићем; 4 под Рајком Стојановићем и 5 под Пером Симићем.

Семберијска група бројала је око 30 четника под командом Драге Анчића, а командир једне групе био је Божо Лејић.

Мајевичка група јачине 110 четника, под командом „војводе" Радивоја Керовића, образовала је следеће групе: 8 четника као лична пратша „војводина"; 22 четника водио је Милош Ерковић; 9 Марко Средојевић, 7 Радомир Арсеновић, итд.

На овом подручју налазило се и 20 усташа.

За извршење постављеног задатка 4. бригада је формирала ударне — потерне групе, јачине 15—50 бораца, већином наоружаних аутоматским оружјем. Врло ретко је дејствовао батаљон као целина, а још мање бригада — сем кад се претресала већа просторија где су се налазиле четничке или усташке базе.

Већина припадника штаба бригаде и штабова батаљона на Мајевици је ратовала 1943. и 1944. године, било у саставу 4. бригаде или других јединица 16. дивизије. Међутим, командни састав чета и водова, као и борци, ступили су у НОВЈ, односно у 4. бригаду током зиме 1944/45. године, па не само да нису познавали земљиште и менталитет људи овог краја, већ ни партизанска дејства. Но, и поред ове слабости 4. бригада је смело приступила своме задатку.

Првог дана Нове 1946. године код Кораја 2. чета 1. батаљона убила је таборника Мустафу Јукића који је пре своје погибије ножем ранио командира чете Ђуру Савића и водника Славка Џамбаса — када су покушали да га живог ухвате.

Следећег дана група четника Томе Медића, док је спроводила 4 омладинке да их на гробу четничког руководиоца Лазара Лазића стреља, спасао је 3. батаљон, али су четници побегли. Припадници противтенковске чете 6. јануара убили су четнике Илију и Милоша Милошевића из села Тутшевац.

Приликом претреса терена, посебно шуме Миrowsше и Мамутове воде недалеко од Кораја, 3. чета 2. батаљона открила је базу четника Ђокића и том приликом убила: Ђорђа Седларевића из Милошевца, Вукашина Стијепића из Пушковца, Ристу Перића из Милошевца и Тешана Давидовића из Пушковца; запленила је и доста хране, оружја и муниције.

Девог јануара откривене су 3 базе, али су четници на време успели да побегну. Истога дана извиђачка чета је у Корају успела да ухвати злогласног таборника Буру Бегића.

Трећи батаљон је 12. јануара у Богутовцу растерао групу четника, а следећег дана ударна група под

командом команданта 1. батаљона Славка Бадањца је ушла у траг четничкој групи војводе Керовића. У борби је убијено 3 четника а 2 заробљена код Мамутове воде.

Ударна група 2. батаљона у селу Забрђе открила је склониште четника и заробила Перу Васковића и Рајка Јелића, оба из Забрђа, а запленила митраљез.

Приликом борбе 15. јануара са групом Митра Митрића и Рајка Рајића, убијен је један четник, један је рањен и један заробљен. Остали, наоружани аутоматима и пушкомитраљезима, успели су да се пробију. Том приликом је откривено 8 база у којима је нађено много хране, оружја, муниције и одеће.

Код Кораја 1. батаљону се предао 18. јануара Милорад Бошковић из Бруснице и открио базу четничке тројке: Михаила Савића, команданта батаљона; Милорада Станковића, командира чете и Ристе Бошковића. База се налазила у шуми Јашкорук код села Бруснице; сви су у бази живи ухваћени.

У шуми Хумка 3. чета 1. батаљона ухватила је злогласног зеленокадровца Хамида Токића, који је раније био ухваћен и осуђен на смрт стрељашем од војног суда, али је затим побегао.

У селу Пирковци делови 1. батаљона са једном јединицом КНОЈ-а су разбили групу „војводе“ Керовића.

Из групе Стојана Јовића — која је имала 15 четника — убијена су двојица, а заплењено: 1 „шарац“, 2 пушке и 1 пиштољ.

Последшег дана јануара 1945. у Брезовом Пољу ухваћени су усташа Фрашо Мачековић и четник Миле Поповић.

У фебруару на сектору 16. дивизије још увек је било око 260 четника и 36 усташа. Они су и даље избегавали сукоб са нашим јединицама, али су зато почели нападе на милицијске станице и патроле.

Бригада је наставила са чишћешем и у току овог месеца убила је 57 четника и усташа, а запленила 13 пушкомитраљеза, 4 аутомата и нешто пушака.

Суботица, јули 1945: Маршал Тито у пратњи команданта 3. армије Косте Нађа и команданта 16. дивизије врши смотру дивизије.

С обзиром на то што је непријатељ, због губитака и интензивних потера, своје мале групе поделио на још маше, 4. бригада је, такође, формирала маша потерна одељења јачине 5—7 људи, што се показало као веома добро решеше.

Највећи успех припадници 4. бригаде постигли су, у садејству са батаљоном КНОЈ-а, којом је командовао народни херој Стева Ковачевић Крвави, ликвидирајући „војводу“ Радивоја Керовића, којом приликом се предало 46 четника.

Иако је првенствени задатак 4. бригаде био уништеше усташко-четничких група, она није запоставила политички рад са борцима и народом и учвршћиваше народне власти, а није занемарила ни културно-забавни живот.

Од доласка на Мајевицу па до марта 1946. године, када је 16. дивизија, а са њом и 4. бригада, повучена,

ликвидирано је преко 200 непријатељских војника; од тог броја на 4. бригаду отпало је преко 80, али је и сама имала 8 погинулих и око 20 рањених.¹⁶²

Уместо закључка

Од првог дана свог постанка 4. бригада је много пажње поклањала политичкој и културно-просветној делатности, како у својим јединицама тако и на терену где је живела и борила се.

Као руководећа снага Партија је, преко политичких комесара, организовала и усмеравала рад и живот у бригади, подизала кадрове и развијала њихов војно-стручни, идеолошко-политички културно-просветни ниво, васпитавала борацки састав у духу циљева нашег народноослободилачког рата, јачала братство и јединство, образовала и помагала рад народне власти, омладински покрет и организацију АФЖ.

Сваких 15 дана, све до краја рата, одржавани су састанци комесара батаљона са комесаром бригаде, а седмодневно састанци комесара чета и водних делегата са комесаром батаљона. Но, овога распореда није се држала круто. Кад је било разлога да се састанак мора одмах одржати, то се и чинило. Састанци нису били конференције са дугим дневним редовима, већ кратки оперативни додири који су често одржавани на борбеном положају или при застанку на маршу. У дневни ред улазили су проблеми које су живот и борба наметали. На крају сваког састанка дала би се директива или задатак, упутила реч помоћи, савет и другарска критика.

Политички рад одвијао се преко бригадних, батаљонских и четних конференција, политичких предавања и обрађивањем разног политичког писаног материјала. Циљ овога рада је био да се што боље оспособе не само руководиоци већ и читав борацки састав бри-

¹⁶² Архив Музеја народне револуције Војводине, инв. бр. 47 (дневник 4. бригаде од 1. јануара 1946. до 28. фебруара 1946. године), изјаве учесника Симе Весковића и Шефкета Мујкића.